OUDHEIDKUNDIG ONDERZOEK IN ENGELSCH INDIE.

DOOR H. KERN.

Met grooten ijver en veelzijdig wordt in Engelsch Indië het oudheidkundig onderzoek voortgezet, zoodat in betrekkelijk korten tijd een aantal publicaties daarover verschenen zijn, waarvan ik de titels hier laat volgen:

1. Annual Progress Report of the Superintendent, Hindu and Buddhist Monuments, Northern Circle, for the year ending 31st March 1914. Lahore, 1914.

2. Annual Progress Report of the Superintendent, Muhamadan and British Monuments, Northern Circle, for the year ending 31st March 1915. Allahabad, 1915.

3. Annual Report of the Archaeological Department, Southern Circle, Madras for the year 1914—1915. Madras, 1915.

4. Annual Report of the Archaeological Survey of India, Eastern Circle, for 1914—15. Calcutta, 1915.

5. Annual Report of the Mysore Archaeological Department for the year 1914—15.

6. Government of Madras. Public Department. G. O. N°. 1260, 25th August 1915. Epigraphy. Recording, with remarks, the progress report of the Assistant Archaeological Superintendent for Epigraphy, Southern Circle, for the year 1914—15.

7. Progress Report of the Archaeological Survey of India Western Circle. Bombay, 1915.

Deze verslagen bevatten deels kortere of langere beschrijvingen van bouwwerken en beelden, met goed uitgevoerde lichtbeelden; in N°. 6, ook photo-zinco platen van inscripties in zeer oud schrift. Eveneens zijn in N°. 5 inscripties opgenomen. Ik meen te kunnen volstaan met de lezers, die in 't oudheidkundig onderzoek belang stellen, eenvoudig naar genoemde werken te verwijzen zonder in bijzonderheden aangaande den inhoud te treden. Alleen bij een paar punten wil ik langer stilstaan, omdat die verband houden met onderwerpen van meer algemeen aard.

Ten eerste dan vestig ik de bijzondere aandacht op een zonderling bouwwerk te Mahābalipuram, dat den niet minder zonderlingen naam draagt van «Bhīma's Ratha», d. i. Bhīma's Wagen, waarover gesproken wordt in 't onder N°. 3 bovenvermeld jaarverslag p. 32, met plaat. De oorsprong der benaming waaronder het gebouw, dat noch een wagen is, noch betrekking heeft op Bhīma, den held uit het Mahābhārata, bij de bevolking bekend staat, ligt in 't duister. «Misschien», zegt de verslaggever, de Heer A. H. LONGHURST, «heeft het op een wagen gelijkende dak van 't gebouw aanleiding gegeven tot het denkbeeld dat het eenige overeenkomst heeft met de huif van een ossenkar. Het is een van de belangrijkste monumenten in de vermaarde groep te Mahābalipuram, welke om onbekende redenen gewoonlijk bekend staat als de Zeven Pagoda's. Met uitzondering van den grooten Ćiva-tempel gebouwd aan 't strand, en daarom bekend als de Zeetempel, zijn de overige oude tempels ter plaatse monolithische rotsbouwsels, in groote granietrotsen uitgehouwen, die zich steil boven de omringende zandige vlakten verheffen. Enkele gebouwen hebben inscripties waaruit wij vernemen dat deze monumenten 't werk zijn der Pallava's, een machtig geslacht dat over dit gedeelte van Indië heerschte in de VII eeuw en Brahmanistische godheden vereerde.»

Aan de hier in vertaling meêgedeelde zinsneden knoopt de Heer LONGHURST eenige lezenswaardige beschouwingen vast over den ouderen bouwtrant in Indië, zooals wij dien kunnen opmaken uit de door den tijd gespaarde beeldwerken. Wij lezen dan bij hem 't volgende: «In de vermaarde Buddhistische bas-reliefs van Sānchi, Barāhat (Barhut) en Amarāvati hebben wij verscheiden gebeeldhouwde voorstellingen van kloosters en koninklijke paleizen die in dezen bijzonderen stijl gebouwd zijn, en zulke beeldhouwwerken toonen dat deze type van dak in wagenhuifvorm de gewone wijze van dakbedekking was voor alle gebouwen van eenige beteekenis in die oude tijden, terwijl in dat tijdperk de gebouwen in hout waren opgetrokken en alleen de onderlagen in klinkers of steen. Indien wij den bouwtrant van den Bhīmaratha zorgvuldig onderzoeken, zullen wij zien dat ook dit gebouw wezenlijk een model in steen van een houten bouwsel vertegenwoordigt. De houten oorsprong is vooral duidelijk in de behandeling van 't dak en den stijl der

pilaren en de kapiteelen. Als om opzettelijk duidelijk te doen uitkomen dat het model een houten gebouw is, hebben de beeldhouwers de uiteinden van de groote kruisbalken, noodig om de gebogen dwarsbalken te schragen van 't gebouw, indien het in hout geconstrueerd ware, gereproduceerd.» Iets verder lezen wij: «Wij weten uit beeldwerken alsook uit geschiedschrijvers dat de heerschers van 't oude Indië in prachtige paleizen woonden en toch ontdekken wij nooit eenig overblijfsel van zulke gebouwen behalve hun fondamenten van metselsteen, terwijl overblijfselen van godsdienstige gebouwen in metsel- en natuursteen niet zeldzaam zijn, dagteekenende uit zoo'n vroegen tijd als de regeering van Açoka (272—231 v. Chr.). Godsdienstige gebouwen werden altoos opgericht met bestemming om eeuwig te duren. Van daar dat zij van metsel- of natuursteen werden gebouwd en dat dikwijls veel jaren noodig waren voor hun voltooiing. Maar de paleizen en burgerwoningen waren noodig voor onmiddellijk gebruik, zoodat ze niet als blijvende gedenkteeken gesticht werden, maar hoofdzakelijk van hout gemaakt, vrij wel gelijk 't geval is met de hedendaagsche paleizen van Burma.»

De vermelding van Açoka voert ons in gedachte naar Pāṭali-putra, de rijkshoofdstad van dien vorst en de overige heerschers uit het geslacht der Maurya's. Op de plaats waar 't oude Pāṭali-putra stond, thans gedeeltelijk ingenomen door Patna, heeft men sedert eenigen tijd uitgravingen ondernomen, onder leiding van den Superintendent D. B. SPOONER. In 't door dezen uitgebracht «Annual Report of the Archaeological Survey of India, Eastern Circle for 1914—15, herinnert hij o. a. (p. 47) aan een der reeds verkregen uitkomsten in de volgende bewoordingen: «Apart from the all important discovery of the terrace at Kumrahar and its superficial coincidences with the terrace at Persepolis, the most striking feature of my last year's Report was the interpretation there offered of the subsidiary circles at Site N°. I and the consequent inference that the structure under excavation had been in reality, not only a palace corresponding to the Throne-room at Persepolis, but a Throne-room of that specifically Achæmenian type which is disclosed by the sculptured facade (*sic*) of Darius's tomb, and represented in the bas-reliefs on the entrances to this very Hall of a Hundred Columns itself.»

Zooals uit de aangehaalde zinsneden blijkt, is de Heer SPOONER overtuigd van een ver strekkenden invloed der Perzische bouwvorde uit den tijd der Achaemeniden op de Indische bouwkunst, een invloed die reeds vroeger door FERGUSSON werd aangenomen, al is het dan ook niet in dezelfde mate als de Heer SPOONER meent te kunnen bewijzen. Onder de bewijzen die hij tot staving van zijn beweringen aanvoert, komen er voor, die wel eenige tegenspraak zullen uitlokken. Zoo zegt hij o. a.: «In the course of certain literary studies which I was prompted to make while on leave, by the suggestive evidences of Kumarhar, I found striking reason to believe that the very group of palaces which are now in course of excavation are specifically referred to and, in a very general way, described in the pages of the Mahābhārata, where they are ascribed to supernatural agency in the person of the famous Asura Maya. In a paper entitled «The Zoroastrian period of Indian History», published in the January number of the Journal of the Royal Asiatic Society (1915), I have endeavoured to show that this figure, Asura Maya, can be none other than an Indian reminiscence of the Zoroastrian spirit, Ahura Mazda.»

Dit staaltje van redeneering is, van begin tot end, om het zacht uit te drukken, uitermate verrassend. Te spreken van «the Zoroastrian spirit, Ahura Mazdā» klinkt alsof men zeide: «the Mosaic spirit, Jehovah.» Doch dit daargelaten; welke reden kan er bestaan om Asura Maya met Ahura Mazdā te vereenzelvigen? toch niet het appellatief Asura, taalkundig hetzelfde woord als Iraansch Ahura. Hoe uit Mazdā een Maya kan voortkomen, is niet te begrijpen. In de Indische mythologie wordt de Asura Maya voorgesteld als een volmaakte werkbaas en kenner van alle tooverkunsten. Daar hij in Sūryasiddhānta als leeraar der sterrenkunde genoemd wordt, is indertijd door WEBER ¹ 't vermoeden uitgesproken dat hij geen ander is dan de Alexandrijnsche sterrenkundige en geograaf Ptolemaeus. Hij grondde zijne meening op het feit dat de Grieksche naam Ptolemaios in een der inscripties van Açoka voorkomt onder den vorm Turamaya. Men kan niet zeggen dat de vereenzelviging van den Asura Maya met den Alexandrijnschen geleerde den stempel der waarschijnlijkheid draagt. De vergelijking

¹ Ind. Streifen, II, 243.

van den Asura Maya met Ahura Mazdā schijnt te berusten op een volstreckte miskenning van 't wezen van Ahuramazdā.

Als de belangrijkste bevestiging van de door den Heer SPOONER verkondigde Perzische en Zoroastrische theorie, beschouwt hij de volgende vondsten, waar hij p. 60 over uitweidt: «On the north of the so-called tank, near the place where the fragments of Mauryan's images were found which we have just discussed we came upon an extensive heap of ashes, the limits of which have not been ascertained. Among these ashes occur no end of potsherd, and many of these are decorated. Some have simple line ornaments and commonplace devices, others are more interesting. The latter class bears figures in relief, impressed upon them with a sort of seal or die, and these are not only prevailingly religious in character, but specifically Zoroastrian, so far as I can understand them. The most frequent of these emblems is the Sun, which appears in a considerable variety of forms. One shows the rude tracing of a star (which is of importance since I claim that the places of the Dānavas, and the Dānavas are known as star-worshippers in Sanskrit literature), and in its association the conventional and almost heraldic, but very unmistakable, emblem of the Zoroastrian fire-altar.» Het heeft den schijn alsof de Heer SPOONER de Dānava's, zuiver mythische wezens, voor menschen houdt; doch dit is misschien maar schijn. Hoe het ook zij, van eenig verband tusschen sterrenaanbidding en 't vuuraltaar vermag ik niets te bespeuren. Verder laat ik alle kritiek aan den lezer over; alleen wil ik hieraan toevoegen, dat m. i. aan «de belangrijkste bevestiging van de Perzische en Zoroastrische theorie» nog veel, ja alles ontbreekt.

Terwijl ik voor den inhoud der overige, in 't begin van dit opstel genoemde, jaarverslagen den lezer verwijs naar die stukken zelve, wil ik toch niet nalaten te vermelden dat in N°. 6, Epigraphy, is opgenomen een goede reproductie van platen uit HAVART, Op- en ondergang van Cormandel, Amst. 1693, waaronder drie portretten van Sultan Abul Hassan en diens Ministers Akkanna en Mādanna.

Uit het Annual Report of the Archaeological Department Southern Circle, Madras, heb ik reeds 't een en ander medegedeeld over de Bhīmaratha. Daarin komt ook voor een Excursus getiteld «Tree and Serpent Worship in Southern India», p. 34—38.

Vermits dit een onderwerp is van meer algemeen belang, heb ik gemeend dat het verdiende in vertaling als afzonderlijk artikel te verschijnen, weshalve ik het hier als zoodanig laat volgen.

BOOM- EN SLAGENVEREERING IN ZUID-INDIË.

Sedert de oudste tijden heeft het Indisch volksgeloof een zeer vereerde klasse van slanggoden, bekend als Nāga's erkend. Men moet niet veronderstellen dat alle slangen vereerd worden; alleen de Nāga of hoedslang is heilig. Zij wordt de goede slang geheeten en beschouwd als een beschermster en brengster van voorspoed, maar gevaarlijk wanneer ze boos is. Ofschoon 't gif van deze slang zoo doodelijk is, kunnen weinig Hindu's er toe komen om er een te dooden. De hoogere kasten houden het voor een zonde een cobra te dooden en gelooven dat iemand die het doet door allerlei ongelukken zal getroffen worden.

Van Kasjmir af tot Nepāl in 't gebied van den Himālaya, over geheel Dekkhan en Zuid-Indië, en op de Westkust in 't bijzonder, leeft deze buitengewone eerbied voor den Nāga voort. In Zuid-Indië worden tot heden toe gehouwen steenen beelden van Nāga's opgericht, veelal aan den ingang van een stad of dorp, voor publieke aanbidding, en brengt men plechtige offeranden aan de levende cobra. Groepen van deze Nāga-kals ¹ vindt men in bijna elk dorp, opgestapeld in een hoek van de binnenplaats van een Çivatempel, of geplaatst in de schaduw van een Pīpal (*Ficus Religiosa*) of een Margosa (*Melia Azadirachta*). ²

Zij worden gewoonlijk vereerd op de Nāgula Chaviti, d. i. de vierde dag van de lichte helft der maand Çrāvaṇa (Juli—Augustus), als wanneer vrouwen vasten en melk gieten op de steenen of mierenheuvels waarin de cobra geacht wordt te huizen. Dien dag viert men als een grooten feestdag.

De aard der offeranden aan de cobra verschilt in zekere distrikten en onder de verschillende kasten. De gewone vorm van vereering is een door kinderlooze vrouwen afgelegde gelofte om een slangensteen (Nāgapratiṣṭhā) op te richten ingeval zij met kroost gezegend worden. De ceremonie bestaat daarin dat men de figuur van een slang gedurende zes maanden in een put plaatst, het «leven gevende» door Mantra's op te zeggen

¹ D. i. Nāga-steenen, in het Tamil.

² In 't Report vindt men afbeeldingen op Plaat IV.

en andere ceremoniën daarover te verrichten, waarna dat beeld gezet wordt onder een Pipal of Margosa. Sommige kasten offeren aan de levende cobra ook melk, gekookte palmsuiker (jaggery) en rijst, ghee in 't midden van rijstmeel, eieren en kippen.

In Malabar veronderstelt men dat cobra's een slechten invloed op menschelijke wezens uitoefenen indien de hun gewijde plaatsen niet-ontzien worden. Een groep boomen der wildernis die omslingerd zijn van kruipplanten, wordt gemeenlijk in den zuidwesthoek der tuinen van alle deftige Malayāiamsche Hindus aangetroffen. Elke boom en heester, elke tak en twijg is geheiligd. Dit is de Nāga-kōṭṭa (Slangenheiligdom). Gewoonlijk staat een graniet in 't fatsoen van een cobrahuif op deze heilige plek opgericht. Melaatschheid, jeukte, onvruchtbaarheid van vrouwen, sterfgevallen van kinderen, gedurige verschijning van slangen in den tuin en andere kwalen en rampen, waarvan men veronderstelt dat ze door vergif veroorzaakt zijn, worden alle aan den toorn der cobra's toegeschreven. Zoo er een Nāga-heiligdom in den tuin is, neemt men zijn toevlucht tot offeranden en ceremoniën. Is er geen, dan wordt de plaats ijverig opgegraven en zoekt men naar een slangensteen, en vindt men er een, dan komt men tot het besluit, dat de rampen hebben plaats gehad omdat er vroeger op de plek een slangenheiligdom heeft gestaan, hetwelk men verwaarloosd heeft. Aanstonds wordt dan een heiligdom gevormd, en moeten kostbare offeranden en ceremonies dienen om den toorn van den Nāga te doen bedaren. In dit district is de Nāga de beschermgodheid des huizes, en worden de god en 't heiligdom met het eigendom overgemaakt en niet zelden in acten van overdracht gespecificeerd. Pūjā (feestelijk eerbetoen) wordt op zijn minst eens in 't jaar verricht, vaak door een Brahmaan, en de slangen worden op gezette tijden gunstig gestemd met zang en dans, zgn. Nāgapāṭtu. De uitvoering van een lied, Nāgapāṭtu geheeten, in private huizen, wordt geacht bevorderlijk te zijn aan 't verkrijgen van nakomelingschap. De hoogepriester van den slangendienst in Malabar is de Pāmbanmakkād-Nambūdiri, die in de stad Ponnāni woont in een huis vol van cobra's die, naar men zegt, zijn familie geen kwaad doen.

Het is de bijzondere functie der Pulluvans, een lage kaste van kruidenlezers, om bij deze ceremonies ter verzoening van

de slangengodheden der Nāga-koṭṭa's bijstand te verleenen. Een meetkunstige figuur van een slang wordt op den grond geteekend, en een Nayarvrouw van de familie zit er bij met een tuil van Arecabloesems in de hand, terwijl een Pulluvanman en -vrouw liederen zingen en dansen. Terwijl de muziek klinkt, wordt de Nayarvrouw bezeten en begint te beven; zich voor- en achterwaarts bewegende strijkt zij de figuur der slang met de bloemen weg. De Pulluvan begeleidt het gezang op een eigenaardig instrument dat Pulluva-kuḍam (Pulluva-pot) heet en een bijzondere beschrijving verdient. Het bestaat uit een aarden pot waarvan de bodem is weggenomen en dat geheel met dun leder bedekt is met uitzondering van den mond. Het gedeelte van 't leder dat over den bodem van de pot gestrekt is, vormt een trom, in welks midden een koord bevestigd is. Het andere einde der koord is vastgemaakt in 't gespleten uiteinde van een stok. De muzikant zit met gekruiste beenen, terwijl hij den mond der pot met zijn rechterhand naar beneden houdt, op zijn rechter knie. De stok wordt stevig vastgehouden onder den rechter voet, die rust op 't linker been. De muzikant slaat op 't koord, dat recht uitgestrekt gehouden wordt, met een ruw plectrum van hoorn of andere dergelijke zelfstandigheid. De door 't koord aan het trommelveel meêgedeelde trillingen brengen een eigenaardig klinkenden toon voort, waarvan de hoogte kan gevarieerd worden door de spanning van 't koord te vermeerderen of te verminderen. De Heer Thurston heeft in Deel VI van «Castes and Tribes of Southern India» een volledig bericht over de Pulluvans en een uitmuntende fotografie van de hier beschreven ceremonie gegeven.

In verband met deze slangenvereering, doen zich twee andere godsdienstige denkbelden voor, waaromtrent het moeilijk is om tot correcte of bevredigende uitkomsten te geraken, want phallische en çaktivereering en boomcultus zijn op de eene of andere wijze onoplosbaar met Nāgavereering verward. Mogelijk was de boom aanvankelijk slechts een zinnebeeldige voorstelling van den phallus, en was de slang, gelijk zij het thans nog is, een zinnebeeld van de geslachtsdrift. Wanneer een vrouw haar gelofte vervult aan de Nāgagodheid die haar met nakomelingschap gezegend heeft, plaatst zij onveranderlijk den slangensteen onder een Pīpal of een Margosa, of wel, bij voorkeur, in de schaduw van een Pīpal, die getrouwd is

met een Margosa. Pipals en Margosa's worden dikwerf te zamen geplant, getrouwd, als het heet — op een terras en door Brahmanen en andere hooge kasten vereerd. Men gelooft dat vrouwen kinderen zullen krijgen door 108 keer elken dag gedurende 45 dagen achtereenvolgens om de boomen te wandelen. Het trouwen der boomen wordt verklaard als geheiligd omdat huwelijk van elke soort heilig is: maar de Ficus is vereerd geworden sedert den tijd van 't Mahābhārata en de Margosa wordt algemeen beschouwd als de goddelijke essentie te bevatten, zoodat de bladeren over geheel Zuid-Indië bij godsdienstig ceremonieel gebruikt worden.

Men zal dus inzien, dat de boomen waaronder de slangenstenen opgericht zijn, een aandeel krijgen in de vereering van de Nāgagodheid, die somtijds verondersteld wordt in den boom zelve te wonen. Ofschoon de Pīpal en Margosa de voornaamste vereerde boomen zijn, worden ook andere boomen en planten voor geheiligd gehouden. In sommige gedeelten van Zuid-Indië wordt de Çamī of Vanni-boom (*Prosopis Spicigera*) vereerd, zooals in 't district Bellary. Er is een vertelsel in omloop dat de vijf Pāṇḍava's hun wapens in dezen boom verborgen, toen zij in vermomming zwierven en dat de wapens in slangen veranderden en onaangeraakt bleven totdat zij terugkwamen. Op het Uccaṅgiamma-feest speelt de Çamī een groote rol en op den dag van 't Dasarafeest zenden de lieden aan hun vrienden eenige bladeren er van per post als een heilbelovende begroeting.

In genoemd district schijnt Nāgadienst voorheen veel meer algemeen te zijn geweest dan thans 't geval is. Slangenstenen, enkele fraai gehouwen, vindt men in de meeste dorpen, maar weinige schijnen in onze dagen veel aandacht te trekken. Intusschen worden nog wel geloften afgelegd bij slangenheiligheden, gewoonlijk door vrouwen om kinderen te krijgen, en, als er een kind geboren wordt, geeft men het, gelijk in andere districten, een passenden naam, als Nāgappa, Subbanna (Skr. *Suparṇa*), Nāgamammā, enz.

Māriamma, de godin der pokken en cholera, welke over geheel Zuid-Indië vereerd wordt, is, naar men veronderstelt, bijzonder gesteld op de Margosa, en deze boom wordt vaak vereerd als zijnde haar verblijf of als een aanduiding van haar tegenwoordigheid. Met de Margosa is ook verbonden de vereering van Caṇḍēçyarī, de godin van de Tōgatakaste van wevers in 't

district Anantapura, Men gelooft dat zij in Margosa's verblijft, en de boom zelf of anders een steen die de godin voorstelt en aan den voet van den boom geplaatst is, wordt door de Tōgata's op zekere tijden, zooals op den Telugu Nieuwjaarsdag vereerd. Naar het schijnt nemen de overige weverkasten geen deel aan de ceremonies, die hoofdzakelijk in dieroffers bestaan, doch wel speelt een bijzondere klasse van Brahmanen, Nandavarikula-Brahmanen genaamd, daarbij een voorname rol. De naam Nandavarikula komt af van 't dorp Nandavara in 't district Kurnool, omtrent welks bevolking een menigte verhalen in omloop zijn. Zoo wordt in de stad Tadpatri 't volgende verteld: «Eens ging een koning uit Zuid-Indië met zijne vrouw ter bedevaart naar Benares. Daar ter stede deed hij, zonder het te willen, een ongenoemde, maar afschuwelijke besmetting op. Daarover ontzet, wendde hij zich tot eenige Brahmanen om gezuiverd te worden, waarbij hij hun de helft van zijn koninkrijk ter belooning beloofde. Zij verzochten om een tastbaar bewijs van deze belofte en de koning deed een beroep op de godin Caṇḍeṣvari, wier tempel in de nabijheid stond, om van den eed getuige te wezen. De zuivering kwam tot stand en de koning keerde huiswaarts. Later kwamen de Brahmanen naar 't Zuiden en verzochten den koning om zijne belofte gestand te doen. Hij verklaarde zich niet te herinneren ooit zoo'n gelofte afgelegd te hebben. De Brahmanen keerden diensvolgens naar Benares terug en verzochten Caṇḍeṣvari naar 't Zuiden te komen en getuigenis af te leggen. Zij gaf daaraan gehoor op voorwaarde dat zij vooruit zouden gaan en niet naar haar om kijken. Gelijk in zulke vertelsels gewoonlijk gebeurt, hielden zij zich niet aan de voorwaarden: te Nandavara keken zij om en onmiddellijk stond de godin stil en bleef onbewegelijk. Men bouwde een tempel voor haar, de Brahmanen bleven in 't Zuiden en nemen thans nog deel aan de vereering van Caṇḍeṣvari door de Tōgata's, hoewel zij niet in 't Hindu-pantheon is opgenomen en in dieroffers behagen heeft.

Een aardig voorbeeld hoe een boom een voorwerp van vereering kan worden kan men lezen op blz. 102 van de «South Arcot District Gazetteer»: — «Op den weg naar Olakkūr-station in de Taluk (onderafdeeling van een district) Tindivanam, alsook nabij den achtsten mijlsteen op den weg van Kallakurichi naar Vrddhachalam, zijn er boomen waarop voorbijgangers zooveel

lompen gehangen hebben dat zij er geheel meê bedekt zijn. Niemand kan een bepaalde reden voor dat gebruik geven, behalve de meening dat het geen kwaad en misschien goed kan doen. Het laatste van de twee vermelde gevallen heeft zijn oorsprong daarin, dat nog niet lang geleden, eenige herdersjongens speels-gewijs een tempeltje maakten aan Gaṇeṣa van eenige weinige steenen onder den boom, om de aandacht te trekken, en daaraan een paar lompen hingen. De boom is nu (1906) geheel bedekt met stukken doek en daaronder ligt een groote hoop steenen welke door bijgeloovige voorbijgangers daaraan toegevoegd zijn.

Behalve boomen vereeren alle Brahmanen, inzonderheid vrouwen, de Tulasī-plant (*Ocimum sanctum*), die groeit op een altaar in 't voorplein van hun huizen. De Tulasī wordt zeer algemeen vereerd door de Viṣṇuïeten, en de plant wordt zeer zorgvuldig verzorgd als den god vertegenwoordigende. Elken morgen wordt de grond daarbij gereinigd met koemest en water; 's nachts wordt daarvóór een lamp opgehangen. Gedurende de twee warmste maanden des jaars wordt een waterpot er boven gehangen opdat de plant voortdurend vochtigheid bekomme. Wanneer een plant sterft, wordt die in een rivier geworpen, hetzelfde eerbewijs als aan een afgodsbeeld bewezen wordt wanneer de huldiging ervan ten einde is. Een gewoon gebruik is 't leggen van een Tulasī-takje bij 't hoofd van een stervende.

Verder zijn te vermelden Durvā-gras (*Panicum dactylon*) en Kuṣa-gras (*Poa cynosuroides*), welke deel uitmaken van offeranden aan de goden. Het Mahābhārata heeft een legende ter verklaring van de heiligheid van Kuṣa-gras. Toen Garuḍa wat Amṛta uit de Maan voor de Nāga's of slangengodheden haalde als prijs om zijne moeder uit slavernij te bevrijden, poogde Indra hem te overreden om hun dat niet te geven, uit vrees dat zij daardoor onsterfelijk zouden worden en hem van zijn troon stooten. Garuḍa wilde daar niet op ingaan, maar gaf Indra het denkbeeld aan de hand dat hij het zou kunnen stelen nadat het gegeven was. Garuḍa zette nu de Amṛta in een pot op 't gras, en terwijl de Nāga's zich baadden, stal Indra den godendrank. De Nāga's, denkende dat de Amṛta op 't Kuṣa-gras moest liggen, likten er aan; de scherpe punten doorsneden hun tongen en daarom zijn de tongen der slangen gespleten, en is 't gras door de aanraking met Amṛta heilig.

Zooals boven vermeld, wordt, als regel, alleen de cobra voor heilig gehouden, maar in «*Asiatic Register*», Deel I, 82, wordt gewag gemaakt van een geval te Sambalpur in Orissa, waar een groote rotsslang 't voorwerp van vereering was. Het verhaal is als volgt: «In 1766, ging de Heer Motti en een ander een groote slang opzoeken die sedert het begin der wereld daar vereerd was geworden! Zij zagen 't dier uit zijn hol te voorschijn komen, wat hij om de zeven dagen doet, en de offerande aannemen van een geit die zijn vereerders aanboden. Na de geit verslonden te hebben nam de slang een bad in een vliet bij haar verblijf; en uit het spoor in den modder achtergelaten, maakte de Heer Motti op dat het beest een omvang van ongeveer twee voet in doorsnede had.» Toen Majoor Kittoe in 1836 Sambalpur bezocht, was de slang nog in leven.

Te Amarapura, een stad in 't Gōdāvarī-district, is er een tempel aan de slangengodheid Subbarāyudu, wier feest in Mārgaśīras (December—Januari) gezegd wordt tamelijk druk bezocht te zijn. Te Sarpavara (slangenstad), een stad $4\frac{1}{2}$ mijl Noord van Kokanada in hetzelfde district, is er een tempel bekend onder den naam van Nāradaṣṭetra naar den Ṛṣi Nārada, die geacht wordt den tempel, vermaard om de heiligheid er van, gesticht te hebben. De naam der stad wordt gezegd ontstaan te zijn uit de omstandigheid dat te dezer plaatse, zooals het Mahābhārata verhaalt, Parikṣit door een slang gebeten werd en stierf. Diens zoon richtte den Sarpayāga, d.i. 't Slangenoffer, aan om de verdelging van al dat giftig gebroed te bewerken, maar één slang bleef door Indra's genade gespaard.¹

Berichten over koningen die schenkingen verleenden aan Brahmanen voor 't verrichten van een Sarpayāga komen vrij veelvuldig in middeleeuwsche inscripties in Zuid-Indië voor, en zijn misschien eigenlijk een aanwijzing van een onderwerping in massa of verdelging van slangenvereerders of Nāga's. De talrijke inscripties welke gewagen van koningen die aanspraak maken op hun afstamming van Nāga's; die dochters van Nāgageslacht trouwen; en die een Phaṇidhvaja, d.i. Slangenvaan, voeren, schijnen geen twijfel over te laten dat de Nāga's van die dagen

¹ Uit dit verhaal, onverschillig of het historisch is al dan niet, blijkt voldoende dat men oudtijds giftige slangen, wel verre van ze te vereeren, ten vure doemde. Aant. van den Vertaler.

een werkelijk bestaand, machtig volk waren en niet de halfgoden der Buddhistische legenden of der Hindusche mythologie. De term *Nāga* schijnt geen stamnaam te wezen, maar louter een benaming door Brahmanistische schrijvers gebezigd om diegenen die den *Nāga* of copra vereerden ¹ aan te duiden.

«In de oude Buddhistische legenden heeten de *Nāga*'s te verwijlen onder de *Trikūṭa*-rotsen die den berg *Meru* schragen, en ook in de wateren van bronnen, meren, rivieren, enz., waar zij groote schatten bewaken, regen en enkele ziekten veroorzaken en gevaarlijk worden als zij vertoornd zijn. Zij zijn de onderdanen van *Virūpākṣa*, den rooden koning van 't Westen en mogelijk den Buddhistischen vorm van *Çiva*, die in de Hindusche mythologie welbekend is als *Virūpākṣa*, *Nāganātha* en *Nāga-bhūṣaṇa*. Hoofden of koningen der *Nāga*'s, worden in de legenden genoemd en hun innige eerbied voor *Buddha*, welke menschen beschaamd maakt, is bijzonder karakteristiek van hen. Meer dan eens traden *Nāga*hoofden in verband met *Buddha*; zoo beschermde *Mucilinda*, de schutsgod van een meer nabij *Gayā*, hem tegen den regen; *Apālāla*, de bewaker van de rivier de *Svāt* in *Udyāna*, werd door *Çākyamuni* kort vóór zijn *Nirvāṇa* bekeerd; *Elāpatra*, een andere *Nāga*vorst, raadpleegde *Buddha* om in een hooger staat herboren te worden, en de *Nāga Cakravāka* is afgebeeld op een zuil te *Barhut*. Zelfs wordt in de voorschriften voor toelating in de Orde, de vraag gesteld of de kandidaat niet een *Nāga* is.» ²

De omstandigheid dat *Virūpākṣa* oorspronkelijk beschouwd wordt als de beheerscher der *Nāga*'s en koning van 't Westen, kan tot verklaring strekken waarom *Nāga*steenen en *Slangen*-heiligdommen altoos aan de westzijde van een tempel of tuin geplaatst worden. Tot heden toe, mag Westelijk Indië in waarheid als 't verblijflood der *Nāga*'s beschouwd worden, indien wij dezen term toepassen op de vereerders van de cobra ³. Deze smalle strook lands tusschen de Arabische Zee en de Westelijke *Ghāṭs* zijn door de natuur van 't overige deel des schiereilands gescheiden, 't volksgeloof is minder onderhevig

¹ De gevolgtrekkingen die de Schrijver uit de feiten afleidt zijn zóózeer uit de lucht gegrepen, dat alle kritiek overbodig is. Aant. van den Vertaler.

² Aangehaald uit Grünwedel, *Buddhistische Kunst*, '43 en 44.

³ Hetgeen natuurlijk door niets gerechtvaardigd zou wezen. Aant. van den Vert.

geweest aan de invloeden van naburige beschavingen en godsdiensten dan die der bewoners van andere gedeelten van Indië ¹. Derhalve vinden wij de vereering voor den Nāga sterker ontwikkeld bij de bewoners der Westkust dan in elk ander deel van Indië.

Uit de inscripties der Vijayanagara-koningen, die over Zuid-Indië heerschten van 1339 tot 1565 na Chr. zien wij dat zij, hoewel zij een groot aantal schoone tempels ter eere van Viṣṇu en Çiva oprichtten, Virūpākṣa als hun eigen familiegodheid behielden, en dat de aan hem opgerichte tempel te Vijayanagara als de oudste en heiligste tempel aldaar beschouwd werd en nog is. Deze tempel is tegenwoordig algemeen bekend als de Pāmpapati-tempel (d. i. tempel van den Slangenvorst) en is gewijd aan Çiva.

¹ De bewoners der Westkust verkeerden NB. meer dan andere Indiërs met andere landen, voeren tot Alexandrië. Aant. van den Vert.